

İLETİŞİM İŞLEVLERİ SORMACASI'NIN TÜRKÇE VERSİYONU İÇİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Evrım Genç Kumtepe* - Mestan Küçük**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Burleson ve Samter (1990) tarafından geliştirilen İletişim İşlevleri Sormacası'nı (İİS) Türkçeye uyarlamak ve sormacanın geçerlik ve güvenilirlik analizlerini gerçekleştirmektir. Araştırmaya Orta Anadolu'da bir üniversitenin İletişim Fakültesi'nde öğrenim gören 193 üniversite öğrencisi katılmıştır. İİS; rahatlama, çatışmaları yönetme/çözümleme, sohbet etme, benlik desteği verme, ifade etme, bilgi verme, dinleme, anlatım, ikna etme ve düzenleme becerileri olmak üzere 10 alt boyut içermektedir. Ayrıca söz konusu alt boyutlar duyuşsal yönelimli ve enstrümental yönelimli olmak üzere iki üst boyutta toplanmıştır. İİS'nin Türkçeye uyumlaştırılması geri çeviri tekniğiyle yapılmıştır. Dilsel ve kültürel uyumlaştırılma yapıldıktan sonra geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi ve iki aşamalı doğrulayıcı faktör analizleri sonuçları sormacanın orijinal formla tutarlı olduğunu göstermiştir. Sormacanın iç tutarlılık katsayıları 10 faktörlü birinci düzey modelde 0,75 ile 0,89, ikinci düzey faktöriyel modelde ise 0,87 ile 0,90 arasında bulunmuştur. Bu sonuçlara göre İİS'nin Türkçe Formu, iletişim işlevlerinin ölçülmesinde kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçme araçtır.

Anahtar Kelimeler: İletişim işlevleri, geçerlik, güvenilirlik

VALIDITY AND RELIABILITY STUDY FOR TURKISH VERSION OF COMMUNICATION FUNCTIONS QUESTIONNAIRE

ABSTRACT

The purpose of this study is to adapt the Communication Functions Questionnaire (CFQ) develop by Burleson and Samter (1990) to Turkish and to perform validity and reliability analyses of the scale. The CFQ was applied to 193 college of communication students from a University located in the Central Anatolia Region of Turkey. The CFQ consists of 10 subscales including comforting skills, conflict management, conversational skills, ego supportive skills, expressiveness, referential skills, listening, narrative skills, persuasion and regulation. The CFQ are also two secondary factors termed affectively oriented skills and instrumental oriented skills. Back translation technique was used to adopt the CFQ into Turkish. After finalizing language (translation) and cultural adaptation process, validity and reliability analyses were conducted. Results from exploratory and two step-confirmatory factor analyses demonstrated that the original form of CFQ and its Turkish version were consistent in terms of hypothesized structure. Internal consistency coefficients varied between .75 and .89 for the 10 factor structure and varied between .87 and .90 for the second order model. In conclusion, the Turkish Version of the CFQ is found to be a valid and reliable instrument to measure communication functions.

Keywords: Communication functions, validity, reliability

* Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi

** Yrd. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi

GİRİŞ

İletişim her ne şekilde gerçekleşirse gerçekleşsin insanoğlu için vazgeçilmez bir olgudur. Toplumsal hayatın her alanında bireylerin, toplumun diğer üyeleriyle ilişkilerini düzenlemede, iş ortamındaki başarısını, aile ve sosyal ortamındaki mutluluğunu ya da mutsuzluğunu belirlemede önemli bir etkiye sahiptir. İnsan sosyal bir varlıktır ve yaşamını sürdürebilmesi için çevresiyle sürekli iletişim kurma ihtiyacı içerisinde. İnsanın biyolojik bir varlıktan sosyal bir varlığa dönüşmesini sağlayan en önemli unsurlardan birinin iletişim olduğunu söylemek mümkündür. İnsan, anlamak ve anlaşılma ihtiyacıdadır. İşte bu ve benzeri ihtiyaçlar iletişim biliminde bireylerarası iletişim adı altında bir disiplinin oluşmasına temel oluşturmuştur.

1. ÖĞRETİCİ VE ÖĞRENEN İLETİŞİMİ

Ülkemizde bireylerarası iletişim konusunda çeşitli yayınlar olmasına karşın bireylerarası iletişimin farklı çalışma alanlarında nasıl olması gerektiği, hangi boyutlarının o alana özgü olarak daha fazla önem kazandığı gibi konularda yeterli düzeyde bilimsel çalışmaya rastlanılmamaktadır. Bu alanlardan bir tanesi de eğitim bilimleri disiplindir. Eğitim ve öğretimde, öğretici ile öğrenenin kurduğu iletişim uluslararası alanyazında yoğun olarak incelenen bir konu iken, ülkemizde bu konuda çok yaygın çalışmalar yapılmamıştır. Yurt dışındaki araştırmacılar öğretici-öğrenci ilişkilerinin doğası gereği bireylerarası olduğu ve diğer bireylerarası ilişkilerle benzerlikleri bulunduğu varsayımından yola çıkarak öğretici davranışlarını yoğun bir şekilde inceleme konusu yapmışlardır. Bunun temelinde de öğretici ve öğrenen arasında bireylerarası iletişim aracılığıyla gelişen ilişkinin öğrenmeyi doğrudan ve dolaylı olarak etkilemesi yatmaktadır, çünkü öğrencilerin içeriğe ve öğreticiye karşı geliştirdikleri tutumları (duyuşsal öğrenme) bilişsel öğrenmeyi etkilemektedir (Rodriquez ve ark. 1996).

Frymier ve Houser (2000) öğretici-öğrenci ilişkilerinde zaman sınırı ve statü farklılıkları olmasına rağmen, diğer bireylerarası ilişkilerde olduğu gibi bu ilişkilerinde geliştirilmesi ve sürdürülmesi süreçlerinin benzer olduğunu iddia etmektedirler. Öğretici-öğrenci ilişkisinin, bilgi değişimi aracılığı ile belirsizliğin azaltılmasıyla başladığını, sonrasında öğretmen ve öğrenci için geliştirilmesi ve sürdürülmesi gereken davranışsal beklentileri içermeye başladığını, amaçlara ulaşmak için bireylerarası iletişimin kullanıldığını ve hem ilişki hem de içerik boyutlarını kapsadığını belirtmektedirler. Frymier ve Houser (2000)'in bu çalışması öğretici ve öğrenci etkileşiminin özellikle geçişli doğasına vurgu yaptığı için önemli bir çalışmadır.

Eğitim iletişimi araştırmalarında, davranışçı kuramın etkisiyle gerçekleştirilen önceki çalışmalarda çoğunlukla öğretici kaynak, öğrenci ise alıcı olarak incelenmiştir. Bu nedenle Nussbaum (1992) araştırmaların çoğunlukla öğreticinin

etkin, öğrencinin edilgen olduğu ve öğreticinin öğrenciyi etkilediği bir ilişki bağlamında konuyu incelediğini belirtmiştir. Bu da, sözlü ve sözlü olmayan yakınlık, kendini açma, anti-sosyal davranışlar, benzerlik arama, algılanan önemseme gibi öğretici davranışlarının öğrenciyi nasıl etkilediğine ilişkin çalışmaların yapılmasını sağlamıştır. İkinci nesil araştırmalar ise, öğrencilerin kullandığı bilgi arama davranışları (Myers ve Knox 2001), anıdalık davranışları (Baringer ve McCroskey 2000), benzerlik arama (Wanzer 1998) ve sorunlarla başa çıkma yolları (Simonds 1997) gibi öğrenen davranışları ve bunların sınıf ortamında öğretmenleri nasıl etkilediği üzerine odaklanmıştır. Söz konusu iki araştırma yaklaşımından yola çıkılarak gerçekleştirilen üçüncü nesil araştırmalarda ise, hem öğrencinin hem de öğretmenlerin davranışları ele alınarak araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda öğrencilerin karakteristik özellikleri inceleyerek bunların öğretici davranışlarına ilişkin öğrenci algılarını nasıl belirlediği araştırılmıştır. Örneğin, Frymeir ve Weser (2001) öğrenci eğilimlerinin (iletişim kaygısı, öğrenme ve öğrenme ve sınıfa uyum, espri yönelimleri) öğretim elemanın iletişim davranışlarına ilişkin öğrenci beklentilerini nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Myers, Mottet ve Martin (2000) ise öğrencilerin öğretmenleriyle iletişim kurma güdülerini ve bu güdülerin öğretmenlerinin iletişim biçimlerini algılamalarını nasıl etkilediğini araştırmışlardır.

Ülkemizde öğretme-öğrenme ortamlarındaki bireylerarası iletişim süreçleri ve becerilerine ilişkin araştırmaların sınırlı olması nedeniyle (Akkuzu ve Akkaya 2014; Argon ve Zafer 2009; Başaran ve Erdem 2009; Çetinkanat, 1997; Hazneci 2012; Karagöz ve Kösterelioğlu 2008; Tarhan 2000), araştırmacılar bu konuda bir ihtiyaç hissetmişlerdir. Bu bağlamda, söz konusu araştırmamızın amacı; eşdeğer çalışmalarda kullanılabilmesi amacıyla Burleson ve Samter (1990) tarafından geliştirilen İletişim İşlevleri Sormacasını (İİS) (Communication Functions Questionnaire) yerleştirilerek, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapmaktır. İİS'de yer alan iletişim becerileri önerilen ilk modelde *rahatlama, çatışmaları yönetme/çözümleme, sohbet etme, benlik desteği verme, bilgi verme, ikna etme, anlatım ve düzenleme* olarak adlandırılan sekiz alt boyutta toplam 31 madde ile yapılandırılmıştır. Takip eden çalışmalarda (Burleson ve ark. 1992; Kunkel ve Burleson, 2003) İİS ölçeğine *dinleme ve ifade etme* şeklinde adlandırılan iki alt boyut daha eklenmiş ve böylece sormaca 10 alt boyut ve 30 maddeyle son halini almıştır. Söz konusu 10 alt boyut, duyuşsal ve enstrümantal yönelimli beceriler olarak iki üst boyutta kategorize edilmiş ve sormaca ikincil düzeyli bir model olarak kuramsallaştırılmıştır. Bu araştırma kapsamında Orta Anadolu'daki bir üniversitenin İletişim Fakültesinde okuyan öğrencilere söz konusu sormaca Türkçeye uyarlanarak, 2014-2015 öğretim yılı Güz döneminde uygulanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada kullanılan katılımcılar, katılımcılara ilişkin betimleyici istatistik sonuçları, örneklem tekniği, İletişim İşlevleri Sormacasının yapısı, ölçek uyarlama süreci ve veri analizi konularına değinilecektir.

2.1. Araştırmanın Katılımcıları

Bu çalışmaya Türkiye'nin Orta Anadolu bölgesinde yer alan bir üniversitede, iletişim fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim gören 193 öğrenci katılmıştır. Katılımcılar amaçlı örneklem çerçevesinde maksimum varyasyon dikkate alınarak belirlenmiştir. Çoğunluğu 20 ile 24 yaş arasında bulunan ve yaş aralığı 18 ile 37 olan öğrencilerin 98'i (%51) kız ve 89'i (%46) erkek öğrenciden oluşmaktadır. Altı öğrenci (%3) cinsiyete yönelik soruyu yanıtızsız bırakmıştır. Öğrencilerin 69'u (%36) Basın ve Yayın Bölümü, 64'ü (%33) İletişim Tasarımı Bölümü, 32'si (%17) Sinema Televizyon Bölümü, 18'i (%9) Halkla İlişkiler Bölümü, 4'ü (%2) İletişim Fakültesi dışında bir fakültede öğrenim görmektedir. Bunların dışında 6 (%3) öğrenci kayıtlı oldukları bölümünü belirtmemiştir.

2.2. Veri Toplama Aracı - İletişim İşlevleri Sormacası

Veri toplama sürecinde Burleson ve Samter tarafından 1990 yılında geliştirilen İletişim İşlevleri Sormacası kullanılmıştır. İİS özellikle aynı cinsiyete sahip arkadaşların, belirli iletişim becerilerine verdikleri değeri ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Arkadaşlıklarda hangi iletişim becerilerinin daha önemli olduğunu belirlemek için geliştirilen bu ölçme aracı, sonraki çalışmalarda (Aylor 2003; Frymier & Houser 2000), öğreticilerin sahip oldukları iletişim becerilerinin öğrencilerle ilişkilerdeki rolünü anlamak amacıyla da kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle öğreticilerin öğrenenlerin farklı davranışları (güdülenme, öğrenme, vb.) üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

İletişim İşlevleri Sormacası diğer insanlarla iletişim kurmayla ve duygu ile davranışların yönetimiyle ilgili olan on becerinin değerini belirlemektedir. Duyguların yönetimiyle ilgili beceriler rahatlatma (comforting) ve benlik desteği (ego supportive) becerilerinden oluşmaktadır. Eylem ve davranışların yönetimi ile ilgili beceriler de sohbet etme (conversation), anlatma (narrative), ikna etme (persuasion) ve bilgi verme (bilgilendirme) (informative/referential) gibi becerilerden oluşmaktadır. Çatışma yönetimi/çözümleme (conflict management) ve düzenleme (regulative) becerileri ise hem duyuşsal ve davranış yönetimi hem de diğerlerinin duygu ve düşüncelerini ve ilişkiyi koruma ihtiyacını yansıtan göstergelerdir. Burleson ve Samter (1990) tarafından operasyonel olarak tanımlanan sekiz alt boyutlu 31 maddelik ölçeğin yapı geçerliliği doğrulayıcı faktör analiziyle sağlanmıştır. Aynı dönemde Burleson ve Samter örnekleme ikinci düzey açıklayıcı faktör analizi uygulamışlar ve tüm alt boyutların iki faktör (üst boyut) altında toplandığını belirtmişlerdir. Söz konusu üst boyutlar *duyuşsal/duygusal yönelimli beceriler* (affective oriented skills) ve *enstrümantal yönelimli*

ya da duygusal olmayan beceriler (instrumentally - nonaffectively oriented skills) olarak adlandırılan iki boyut altında toplanmıştır. Rahatlama, çatışmaları yönetme ve anlatma alt boyutları duygusal yönelimli beceriler olarak değerlendirilirken; ikna etme, destek verme, sohbet etme, bilgi verme ve düzenleme enstrümantal odaklı beceriler olarak sınıflandırılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi İİS'nin son uyarlamasında duygusal yönelimli boyuta iki alt boyut daha eklenmiştir. Bunlar ifade etme (expressiveness) ve dinleme (listening) alt boyutlarıdır (Rubin ve diğerleri, 2009). Sormaca yapılan farklı çalışmaların sonucunda 30 madde ve 10 alt boyuttan oluşan son halini böylece almıştır. Ölçeğin 10 alt boyutuna ilişkin operasyonel tanımlar aşağıda verilmiştir (Burleson ve Samter 1990; Ünsal ve ark. 2012):

Duyuşsal Yönelimli Beceriler

1. Rahatlama Becerisi: Kişinin herhangi bir nedenden ötürü üzgün, umutsuz, karamsar olduğu zamanlarda kendisini iyi hissetmesini sağlama becerisi.
2. Çatışmaları Yönetme/Çözümleme: Kişisel bir anlaşmazlık veya çatışma durumunda tarafları memnun edecek bir sonuca ulaşma ve çatışmayı yönetme becerisi. Aynı zamanda sorunları kolaylıkla çözümleme becerisi.
3. Anlatım Becerisi: İnsanlara öyküler anlatma ve şakalar yapma becerisi.
4. İfade Etme Becerisi: Başkalarına rahatlıkla duygularını aktarabilme ve onlara ulaşabilme becerisi.
5. Dinleme Becerisi: Karşısındakinin mesajını alabilme, anlayabilme becerisi.

Enstrümantal (Duyuşsal olmayan) Yönelimli Beceriler

1. İkna Etme Becerisi: Kişinin karşısındaki normalde inanmayacağı bir şeye inandırma ve etkileme becerisi.
2. Destek Verme Becerisi: Kişinin karşısındakinin iyi hissetmesini sağlama becerisi.
3. Sohbet Etme Becerisi: Sıradan diyalogları başlatma, sürdürme ve sona erdirmeye becerisi.
4. Bilgilendirme/Bilgi verme Becerisi: Kişinin herhangi bir bilgiyi karşısındakinin anlayabileceği dilden aktarabilme ve anlatabilme becerisi.
5. Düzenleme/Düzeltilme Becerisi: Mevcut düzeni veya kuralı bozan bir kişiye davranışının neden hatalı olduğunu anlatabilme ve durumu tekrar düzenlemesine yardım etme becerisi.

Türkçe alanyazında sormacanın kullanıldığı tek bir çalışmaya rastlanılmıştır. Ünsal, Oğuz, Özburun ve Özlü 1999 yılında Psikoloji Çalışmaları Dergisinde yayınladıkları araştırmalarında, Burluson ve Samter'in 1990'da geliştirdikleri sekiz alt boyutlu ilk sormacanın ölçek maddelerini değil, boyutlara ilişkin operasyonel tanımlarını kullanmışlardır. Bu tanımları temel alarak oluşturdukları yeni bir ölçekle, büro ortamında çalışan kişilerle iş görenler arasındaki iletişim becerilerini araştırmışlardır.

Sormacanın yukarıda verilen her bir alt boyutunda üçer madde yer almaktadır ve ifadeler Osgood Semantik Farklılık ölçeğinde yanıtlanacak şekilde derecelendirilmiştir (Bakınız: Ek 1). Sormacada, öğrencilerden, yakın bir arkadaşlık ilişkisini dikkate alarak, ölçekte yer alan her bir iletişim becerisini ne kadar önemli bulduklarını belirtmeleri istenmektedir. Söz konusu becerinin önemini A ile E arasında beş düzeyde derecelenerek belirtmeleri istenmiştir. "A" harfi söz konusu iletişim becerisinin biraz önemli olduğunu göstermektedir ve analizlerde "1" olarak kodlanmıştır, sırasıyla B "2", C "3", D "4" ve son olarak oldukça önemli buldukları beceriler "E" harfi ile ifade edilmiş analizlerde ise sayısal olarak "5" ile kodlanmıştır. İİS'den alınan puanlar söz konusu iletişim becerileri açısından katılımcının yakın bir arkadaşlıktan beklediği iletişim becerilerinin önem derecesini belirtecektir. Bu değerlendirme yapılırken ölçeğin alt boyutları ve bu boyutları kapsayan iki üst boyuttaki beceriler dikkate alınarak yorumlanmalıdır.

2.3. Ölçek Uyarlama Süreci

İletişim İşlevleri Sormacası'nın Türkçeye uyarlama çalışması sürecini başlatmadan önce ölçeği geliştiren Wendy Samter (1) ile elektronik posta yoluyla iletişim kurulmuş ve ölçeğin uyarlanabileceğine ilişkin gerekli izin alınmıştır. Kültürlerarası gerek sözlü gerekse sözsüz iletişim farklılıklarından dolayı sormaca uyarlama çalışması özenli yürütülmesi gereken bir süreçtir ve bir dizi zorunlu aşamayı gerektirir. Bu süreç ölçeğin farklı bir dile çevrilmesinin yanı sıra ölçme aracının uygulanacağı kültürü dikkate alan ve uygulanacak hedef kitle tarafından anlaşılabilir olmasını gerektirir. Tüm bu çalışmalar uyarlanan ölçme aracının geçerlik ve güvenilirlik düzeyini etkileyen ölçütlerdir.

İİS'nin yerelleştirilme süreci bir takım aşamalardan oluşmaktadır. Bunlardan ilki geri çevirme (back translation) tekniğidir. Bu aşamada sormaca yabancı dili İngilizce olan iki alan uzmanları tarafından Türkçeye çevrilmiş ve daha Türkçe ifadeler farklı iki alan uzmanı tarafından yeniden İngilizceye çevrilerek orijinal ölçme aracı ile yeni form arasındaki tutarlılık incelenmiştir. Formlar arası uzlaşa sağlandıktan sonra iletişim alanından üç uzman Türkçeye çevrilen ifadeler üzerinde hem anlam hem de cümle yapıları açısından tartışarak düzenleme yapmışlardır. Son aşamada, uzlaşa sağlanan Türkçe formu yaklaşık 10 lisansüstü öğrenciye uygulanmış ve net olmayan ifadeleri belirtmeleri istenmiştir. Bu uygulama sonu-

cunda öğrencilerin %100'ü ifadelerin açık ve anlaşılır olduğu konusunda hemfikir olmuştur.

İzleyen süreçte başta da belirtildiği gibi Türkçe form 193 öğrenciye uygulanarak yapı geçerliği incelenmiştir. İlk olarak verilerin öncelikle faktör analizine uygunluğu test edilmiştir. Bu amaçla, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) olarak adlandırılan örneklem uygunluk ölçüsü ve Bartlett'in Sphercity testi olarak adı verilen Bartlett küresellik testi gerçekleştirilmiştir.

İİS aracının yapı geçerliğini sınamak için açımlayıcı faktör analizi (AFA) ile doğrulayıcı faktör analizleri (DFA) yapılmıştır. AFA çok sayıda değişkenden (ölçek maddeleri), bu değişkenlerin birlikte açıklayabildikleri daha az sayıda tanımlanabilen anlamlı yapılarla (faktör-boyut) ulaşmayı hedefler. Öte yandan

DFA ise hipotetik bir temele dayanarak çeşitli değişkenlerden oluşturulan faktörlerin gerçek verilerle ne derece uyum gösterdiğini test etme amacıyla kullanılır. Bir başka ifade, DFA'da önceden belirlenmiş bir yapının gerçek verilerle ne derece onaylandığı/doğrulandığı test edilir. Söz konusu sormacanın kuramsal bir yapısı olmasına karşın bu çalışmada öncelikle AFA uygulanmasının temel nedeni hem ölçeğin orijinal formunun farklı bir kültüre uyumlaştırılmış olması hem de farklı bir hedef kitle (Türk öğrenciler) üzerinde uygulanmış olmasıdır. Kısaca AFA ile yeni formun yapısını açığa çıkarmak amaçlanmıştır. İzleyen süreçte DFA kullanılmasının nedeni ise orijinal formun faktör yapısının (kuramsal temelin) Türk öğrencilerin yanıtlarıyla doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirmektir. Birbirini takip eden iki doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. İlkinde sormacanın birincil düzey (first-order) 10 faktöriyel yapıyı modeli test edilmiş son olarak ikinci düzey (second-order) iki üst boyut ve 10 alt boyutlu model test edilmiştir.

DFA'da öngörülen modelin toplanan verilerle uyumunun değerlendirilmesinde Ki-kare uyum testinin (Chi-Square Goodness) ve çoklu uyum indeksleri kullanılmıştır. Ki-kare testi gözlenen ve beklenen kovaryans (yardımcı varyans) matrisleri arasındaki farka işaret eder. Ki-kare değeri sıfıra yaklaştıkça çok iyi model uyumunu diğer bir deyişle gözlenen ve beklenen kovaryans matrislerindeki farklılığın küçük olduğunun kanıtıdır. Ki-karenin yanı sıra, çoklu uyum indekslerinden; Uyum İyiliği İndeksi (Goodness of Fit Index- GFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index- NFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index- CFI), Tucker-Lewis İndeks (Tucker-Lewis Index, TLI), Standartlaştırılmış Ortalama Hataların Karekökü (Standardized Root Mean Square Residuel, SRMR) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) uyum indeksleri incelenmiştir.

Uyum indekslerinin hangi büyüklükte olması gerektiğine ilişkin alanyazında farklı yorumlar mevcuttur. Örneğin Hu ve Bentler (1999)'a göre iyi bir model uyumu için GFI, NFI, CFI, TLI için 0,90'dan büyük olması gerekmektedir. Aynı

araştırmacılar basit modellerin yanlış tanımlanmasına duyarlı olan SRMR'nin 0,08'i aşmaması ve kompleks modellerin hatalı tanımlanmasına duyarlı olan RMSEA'nın ise 0,06'yı aşmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Toyoda (1998) model uyumundan söz edebilmek için RMSEA'nın 0,10'dan küçük olmasını önermektedir. Diğer taraftan Kline (2005) kabul edilebilir model uyumu için RMSEA'nın 0,08'den, SRMR'nin 0,10'dan küçük ve CFI'nın ise 0,90'dan büyük olması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu çalışmada 10 faktörlü model için GFI, NFI, CFI ve TLI >0,90, SRMR <0,08 ve RMSEA <0,10 olmasını modelin geçerliliğinin kanıtı olarak öngörülmüştür.

Genel olarak faktör analizinde elde edilen standartlaştırılmış regresyon ağırlıklarının veya faktör yüklerinin (standardized regression weights) 0,30 yüksek ve pozitif olması gerektiği bildirilmektedir. Öte yandan DFA'da bu yükler 0,71'den yüksek olduğunda mükemmel, 0,63-0,71 çok iyi, 0,55-0,62 iyi ve 0,45-0,54 arasında kabul edilebilir ve 0,32-0,44 arasında zayıf ağırlıklar olarak yorumlanmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2007). Bu değerler temel alındığında, bu çalışmada standartlaştırılmış regresyon ağırlıklarının en az 0,45 ve üzerinde olacağı varsayılmıştır.

İİS'nin güvenilirliğini değerlendirmek için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Aracın güvenilirlik analizlerine ilişkin alanyazındaki mevcut sonuçlar, bu uyarılama çalışmasından elde edilen sonuçlarla karşılaştırılarak bulgular bölümünde sunulmuştur. Ayrıca yapılan tüm analizlerde kayıp veri (n=16 madde) aynen tutulmuş ve her hangi bir değerle değiştirilme işlemi uygulanmamıştır. Kayıp verinin maddelere göre dağılımı aşağıda Tablo 1'de verilmiştir:

Madde	Kayıp Veri Frekansı	Madde	Kayıp Veri Frekansı	Madde	Kayıp Veri Frekansı	Madde	Kayıp Veri Frekansı	Madde	Kayıp Veri Frekansı
1	0	7	1	13	0	19	0	25	0
2	0	8	0	14	0	20	0	26	0
3	2	9	0	15	1	21	1	27	1
4	1	10	0	16	1	22	1	28	0
5	0	11	0	17	2	23	0	29	2
6	0	12	0	18	1	24	0	30	2

Alanyazında İİS'yi kullanan araştırmalar, sormacada öngörülen boyutların kadın ve erkek bireyler arasında farklılaştığını ileri sürmüştür. Bu doğrultuda, tahmin geçerliliği kapsamında cinsiyetler arasında ölçek ortalamaları açısından fark olup olmadığı bu çalışmada hem betimsel istatistikler (aritmetik ortalama ve standart sapma) ve bağımsız örneklem *t* testi kullanılarak bakılmıştır. Tüm geçerlik ve güvenilirlik analizleri SPSS 18, MPlus ve LISREL 8.7 programları kullanılarak yapılmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Geçerlik Analizi Sonuçları

Bu bölümde sormacanın yapı geçerliği açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleriyle sınanmış ve ilgili bulgular verilmiştir.

3.1.1. Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

İİS'nin yapı geçerliğini incelemek için yapılan açımlayıcı faktör analizinde ilk olarak öncelikle ölçekte yer alan bütün maddeler arasında korelasyon matrisi incelenerek ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,05$) olup olmadığı değerlendirilmiştir. Bu inceleme ölçekte yer alan değişkenler (maddeler) arası korelasyonun istatistiksel olarak anlamlı ve faktör analizine uygunluğunu doğrulamıştır. Verilerin faktör analizine uygulanmasını test etmek için daha önce de belirtildiği gibi Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) bir başka deyişle örneklem uygunluk ölçüsü ve Bartlett küresellik testi gerçekleştirilmiştir. Toplanan verilerin faktörleşebilmesi için KMO değerinin 0,50'den (Field, 2013) büyük olması ve Bartlett küresellik testinin (2) ise istatistiksel olarak anlamlı bulunması ($p<0,05$) ölçütlerini yerine getirilmelidir. Bu çalışmada KMO örneklem uygunluk katsayısı 0,877 ve Bartlett küresellik testi ki-kare (χ^2) değeri ise 3502,88 ($ss=435$) ($p<0,001$) bulunmuştur. Sonuçlardan görüleceği gibi veriler faktörleşebilen bir yapıdadır ve değişkenler (maddeler) arası ilişkiler de istatistiksel olarak anlamlıdır.

İİS orijinal modelde 10 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu nedenle yapılan AFA'da temel bileşenler tekniği ve Varimax eksen döndürme yöntemi ile faktör çözümlemesi sonuçları 10 faktörle sınırlandırılmıştır. AFA sonucunda toplam varyansın %79'unu açıklayan, 30 madde ve 10 alt boyuttan oluşan bir ölçme aracı elde edilmiştir. Alt boyutlarda yer alan maddelerin orijinal ölçme aracındaki maddelerle birebir örtüştüğü görülmüştür. Maddelerin faktör yük değerleri ve açıkladıkları varyans oranlarına ilişkin bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

İİS'deki alt boyutlardan her biri üçer maddeden oluşmaktadır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen alt boyutlardan ilki rahatlatma becerisidir. Bu alt boyut toplam varyansın %8,48'sini açıklamakta ve faktör yükleri 0,74 ile 0,82 arasında değişmektedir. İkinci alt boyut olan çatışma yönetimi/çözümleme becerisine ilişkin maddelerin faktör yükleri 0,66 ile 0,82 arasında sıralanmıştır. Çatışma yönetimi alt boyutu toplam varyansın %7,17'sini açıklamaktadır.

Üçüncü alt boyut olan sohbet etme becerisine ilişkin maddelerin faktör yükleri 0,74 ile 0,86 arasında sıralanmıştır ve söz konusu faktör toplam varyansın %9,72'sini açıklamaktadır. Benlik desteği verme becerisi olarak adlandırılan dördüncü alt boyuta ilişkin maddelerin faktör yükleri 0,61 ile 0,85 arasında değişmekte ve bu alt boyut toplam varyansın %7,56'sını açıklamaktadır. Beşinci alt

boyut ifade etme becerisidir. Toplam varyansın %9,94'ünü açıklayan bu alt boyuttaki maddelerin faktör yükleri 0,70 ile 0,80 arasında değişmiştir. Altıncı alt boyut olan bilgi verme becerisi toplam varyansın %5,18'ini açıklamıştır. Bu alt boyutta yer alan maddelerin faktör yükleri 0,40 ile 0,79 arasında değişmektedir. Dinleme becerisi olarak adlandırılan yedinci alt boyuttaki maddelerin faktör yükleri 0,64 ile 0,78 arasında değişmektedir. Dinleme alt boyutu toplam varyansın %7,13'ünü açıklamaktadır. Sekizinci alt boyut anlatım becerisidir. Bu alt boyuttaki maddelerin faktör yükleri 0,60 ile 0,81 arasında sıralanmış ve toplam varyansın %7,69'unu açıklamıştır. Dokuzuncu alt boyut ikna etme becerilerine ilişkin maddeleri içermektedir. Faktör yükleri 0,65 ile 0,89 arasında değişen bu maddeler ölçeğin toplam varyansının %7,49'unu oluşturmaktadır. Onuncu ve son alt boyut olan düzenleme becerisi toplam varyansın %8,14'ünü açıklarken içerdiği maddelerin faktör yükleri 0,66 ile 0,81 arasında değişim göstermiştir.

Faktörlerin açıkladıkları varyanslar incelendiğinde *bilgi verme becerisi* alt boyutunun diğerlerine göre daha düşük bir varyans değerine sahip olduğu görülmektedir. Bunun nedeni bu alt boyutta yer alan 16 nolu maddenin *ifade etme becerisi* alt boyutunda daha yüksek bir faktör değerine sahip olması (0,643) ile açıklanabilir. Maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerlerinin yüksek olması (0,40 ya da daha yüksek) maddenin seçimi için iyi bir ölçüdür. Ancak bu sınır değer 0,30'a kadar indirilebilir.

Tablo 2. İletişim İşlevleri Sormacası'ndaki Madde Faktör Yükleri ve Faktör Varyansı (n=193)

Madde	Alt Boyutlar									
	Rahatlatma	Çatışma	Sohbet	Benlik	İfade Etme	Bilgi	Dinleme	Anlatım	İkna Etme	Düzenleme/Düzeltilme
1	0,741									
2	0,806									
3	0,818									
4		0,709								
5		0,816								
6		0,658								
7			0,770							
8			0,855							
9			0,739							
10				0,606						
11				0,850						
12				0,762						
13					0,702					
14					0,797					
15					0,775					
16					0,643	0,398				

17										0,687	
18										0,791	
19											0,640
20											0,780
21											0,767
22											0,598
23											0,814
24											0,779
25											0,829
26											0,889
27											0,650
28											0,660
29											0,811
30											0,725

Açıklanan Varyans

%79,13	%8,482	%7,171	%9,724	%7,550	%9,943	%5,182	%7,132	%7,692	%7,485	%8,139
---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Öte yandan maddelerin tek bir faktörde yüksek yük değerine, diğer faktörlerde ise düşük yük değerine sahip olması –ki en yüksek iki yük değeri arasındaki farkın en az 0,10 olması önerilir. Madde 16'nın faktör yük değerinin 0,40 sınır değerinde olması bilgi verme becerisi alt boyutunda kalması için yeterli bir gerekçe olarak kabul edilmiş ancak farklı bir beceride daha yüksek bir yüke sahip olması ileriki çalışmalar için araştırılması gereken bir sorun olarak tanımlanmasına neden olmuştur.

3.1.2. Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

İİS'nin Türkçe formundan elde edilen ölçümlerin, Burleson ve Samter tarafından ortaya konan kuramsal modele uygunluğu doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir. Birinci düzey 10 faktöriyel modele ilişkin yapılan DFA'da elde uyum indeksleri incelenmiş ve Ki-kare değerinin ($\chi^2=732,72$; $N=193$, $sd=360$, $p < 0.001$) anlamlı olduğu görülmüştür. χ^2/sd değeri kritik değer olarak kabul edilen 3'ten küçük elde edilmiştir. Uyum indeksi değerleri ise RMSEA= 0,07, SRMR= 0,07, GFI= 0,80 NFI= 0,92, CFI= 0,96 ve IFI= 0,96 olarak bulunmuştur. Bu uyum indeksi değerleri, bu çalışma için öngörülen değerlerle karşılaştırıldığında GFI hariç modelin iyi uyum verdiğini göstermektedir.

Standartlaştırılmış regresyon ağırlıkları her bir gözlenen değişken ile ilgili olduğu gizil değişken (alt boyut) arasındaki korelasyonları göstermektedir. Tablo 3'teki standart faktör yükleri incelendiğinde açıklayıcı faktör analizinden farklı olarak 16. maddenin faktör yükü düşük çıkmamış aksine düzenleme/düzeltilme alt boyutunda yer alan 30. maddenin faktör yükü belirlenen eşik değerin (0,45) altında kalmıştır. Bu madde modelden çıkarılarak analiz edildiğinde ise uyum indekslerinde az da olsa bir azalma görülmüştür. R^2 değeri ise ölçekteki maddelerin ilgili oldukları gizil değişkene (alt boyut) ait değişkenliğin ne kadarını açıkladığını göstermektedir. Tablo 3'ten görüleceği gibi madde 30 "düzenleme/düzeltilme" alt boyutuna ilişkin varyansın sadece %14'ünü açıklarken, bu alt boyutta yer alan diğer iki madde (28 ve 29) toplam varyansın %86'sını açıklamaktadır. Şekil 1'de ise standartlaştırılmamış faktör yüklerini gösteren path diyagramı verilmiştir.

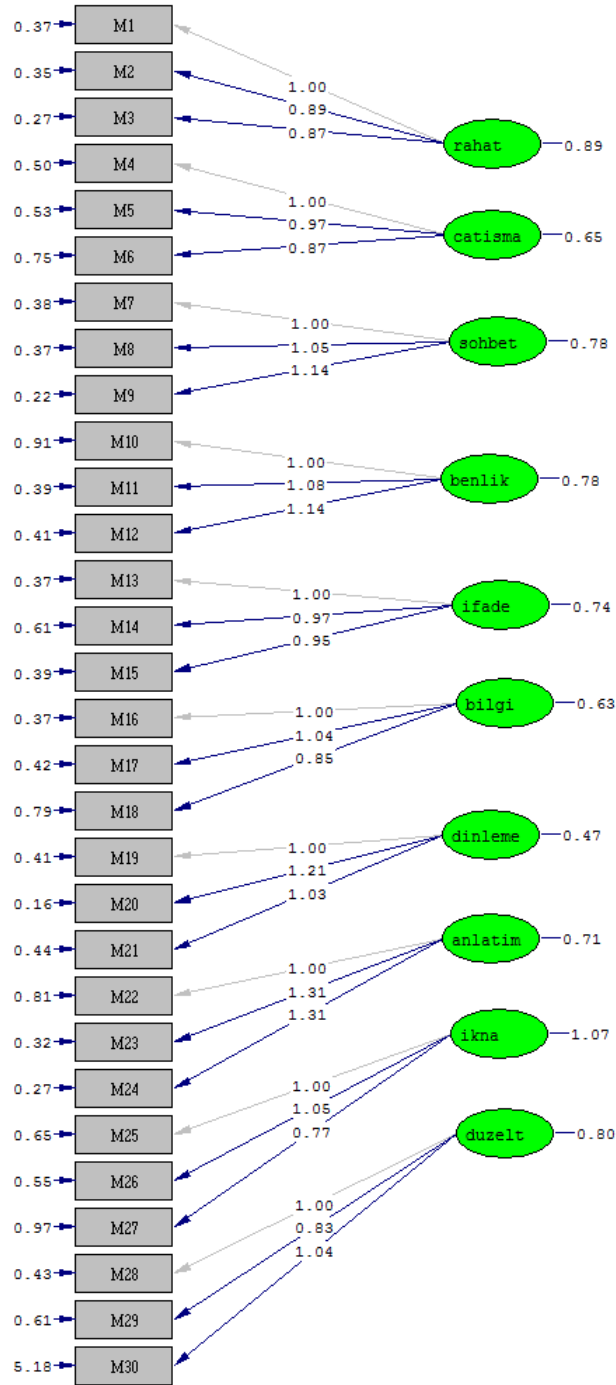
Tablo 3. Birinci Düzey DFA Sonucu ve Modelin Uyum İndeksleri (n=193)

Alt Boyut	Madde	λ (sh)	R^2
Rahatlama	1	0,841* (0,29)	0,71
	2	0,819 (0,33)	0,67
	3	0,845 (0,29)	0,71
Çatışma Yönetimi	4	0,753 (0,43)	0,57
	5	0,735 (0,46)	0,54
	6	0,630 (0,60)	0,40

Sohbet Etme	7	0,818 (0,33)	0,67
	8	0,834 (0,31)	0,70
	9	0,907 (0,18)	0,82
Benlik Desteği	10	0,680 (0,54)	0,46
	11	0,836 (0,30)	0,70
	12	0,845 (0,29)	0,71
İfade Etme	13	0,816 (0,33)	0,67
	14	0,729 (0,47)	0,53
	15	0,794 (0,37)	0,63
Bilgi Verme	16	0,794 (0,37)	0,63
	17	0,787 (0,38)	0,62
	18	0,604 (0,64)	0,36
Dinleme	19	0,731 (0,47)	0,53
	20	0,902 (0,19)	0,81
	21	0,730 (0,47)	0,53
Anlatım	22	0,684 (0,53)	0,47
	23	0,899 (0,21)	0,81
	24	0,904 (0,18)	0,82
İkna Etme	25	0,790 (0,38)	0,62
	26	0,827 (0,32)	0,68
	27	0,630 (0,60)	0,40
Düzeltilme/Düzenleme	28	0,807 (0,35)	0,65
	29	0,686 (0,53)	0,47
	30	0,377 (0,86)	0,14

sd	360
χ^2	732,72 ($p < 0.001$)
χ^2/sd	2,04
SRMR	0,07
RMSEA	0,07
GFI	0,80
NFI	0,92
CFI	0,96
IFI	0,96

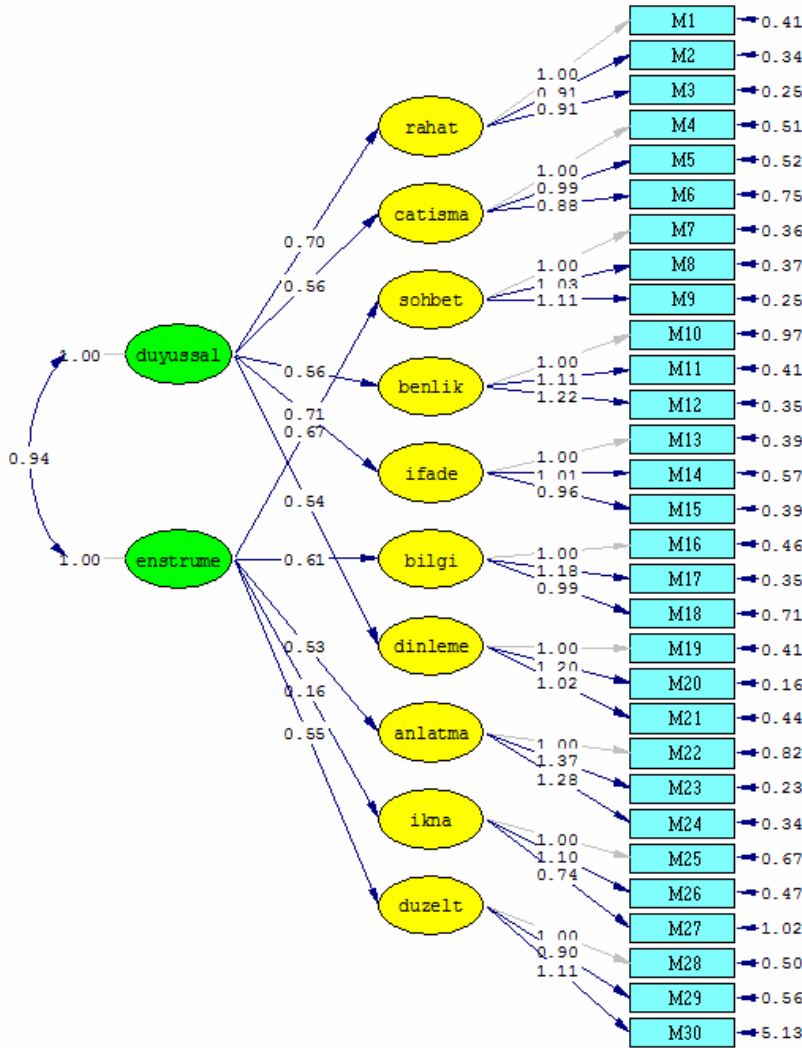
*z istatistik 2 den büyük (λ): Standart Yükler (regresyon ağırlıkları); (sh): Standart Hata ; (sd): Serbestlik Derecesi; (R2): çoklu korelasyon katsayıları-güvenirlilik ;(χ^2):Ki-Kare

Şekil 1. İİS'nin Birinci Düzey DFA Path Diyagramı (standartlaştırılmamış katsayılar)

3.1.3. İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

İİS'nin ikinci düzey faktöriyel yapısını test etmek amacıyla tekrar doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. İkinci düzey modele ilişkin path diyagramı Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. İİS'nin İkinci Düzey DFA Path Diyagramı (standartlaştırılmamış katsayılar)

Şekil 2'den görüleceği gibi iki üst boyut arasındaki korelasyon oldukça yüksek (0,94) ve pozitif yönlüdür. Standart olmayan faktör yükleri incelendiğinde; duyuşsal yönelimli beceriler olarak adlandırılan gizil değişkenin rahatlatma, çatışma yönetimi, benlik desteği, ifade etme ve dinleme gizil değişkenleri ile oldukça

ilişkili olduğu yüksek faktör yüklerinden anlaşılabilir. Aynı şekilde enstrümantal odaklı beceri boyutunun sohbet etme, bilgi verme, anlatım/anlatma ve düzeltme/düzenleme becerileriyle oldukça ilişkili olduğu ancak ikna etme becerisi ile düşük bir ilişkiye sahip olduğu söylenebilir.

İkinci düzey DFA modeline ilişkin standartlaştırılmış yükler, standart hata değerleri ve güvenilirlik (çoklu korelasyon katsayıları) (R^2) ise Tablo 5'te gösterilmiştir. Tablo 4'te ise iki modelin uyum indeksleri karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Son modelin analiz sonuçları, ilk DFA sonuçlarıyla karşılaştırıldığında uyum indekslerinde 0,01-0,02 düzeylerinde düşüşler gözlenmesine karşın, bir önceki modelde olduğu gibi GFI dışındaki tüm uyum indeksleri modelin kabul edilebilir uyum gösterdiğine işaret etmektedir.

Tablo 4. Birinci ve İkinci Düzey DFS Modellerinin Uyum İndeksleri

Model	χ^2 (sd)	χ^2 /sd	SRMR	RMSEA	NFI	CFI	IFI	GFI
Birinci Düzey DFA	732,72* (360)	2,04	0,07	0,07	0,92	0,96	0,96	0,80
İkinci Düzey DFA	926,93* (394)	2,35	0,09	0,08	0,90	0,94	0,94	0,78

* $p < 0.001$

Tablo 5. İkinci Düzey DFA sonuçları ve Modelin Uyum İndeksleri (n=193)

Üst Boyut	Alt Boyut	Madde	λ (sh)	R^2	
Duyuşsal Yönelimli Beceriler	Rahatlama	1	0,82 (0,32)	0,67	
		2	0,82 (0,32)	0,67	
		3	0,86 (0,26)	0,74	
	Çatışma Yönetimi	4	0,75 (0,44)	0,56	
		5	0,74 (0,45)	0,55	
		6	0,63 (0,60)	0,40	
		10	0,65 (0,57)	0,42	
	Benlik Desteği	11	0,83 (0,31)	0,69	
		12	0,87 (0,25)	0,76	
		13	0,80 (0,35)	0,64	
		İfade Etme	14	0,75 (0,44)	0,56
			15	0,79 (0,37)	0,62
	Dinleme	19	0,73 (0,46)	0,53	
		20	0,90 (0,19)	0,81	
21		0,73 (0,47)	0,53		
Enstrümantal Yönelimli Beceriler	Sohbet Etme	7	0,83 (0,31)	0,69	
		8	0,84 (0,30)	0,71	
		9	0,89 (0,20)	0,79	
	Bilgi Verme	16	0,73 (0,46)	0,53	
		17	0,83 (0,32)	0,69	
		18	0,65 (0,57)	0,42	

	22	0,68 (0,54)	0,46
Anlatım	23	0,92 (0,15)	0,85
	24	0,88 (0,23)	0,77
İkna Etme	25	0,78 (0,39)	0,61
	26	0,86 (0,27)	0,74
	27	0,60 (0,64)	0,36
Düzeltilme/Düzenleme	28	0,77 (0,41)	0,59
	29	0,72 (0,49)	0,52
	30	0,40 (0,85)	0,16
sd	394		
χ^2	926,93	($p < 0.001$)	
χ^2/sd	2,35		
SRMR	0,09		
RMSEA	0,08		
GFI	0,78		
NFI	0,90		
CFI	0,94		
IFI	0,94		

*z istatistik 2 den büyük; (γ) iki boyut arası korelasyon; (λ): Standart Yükler (regresyon ağırlıkları); (sh): Standart Hata ; (sd): Serbestlik Derecesi; (R2): çoklu korelasyon katsayıları-güvenirlik ;(χ^2):Ki-Kare

3.1.4. Tahmin Geçerliği Analiz Sonuçları

İİS'yi geliştiren Burleson ve Samter (1990) başta olmak üzere birçok çalışma sormacanın faktör puanlarının kadın ve erkek bireyler arasında farklılaştığını (Burleson, Kunkel, Samter ve Werking, 1996; Burleson vd., 1992; Finn ve Powers, 2002; Kunkel ve Burleson, 2003; Samter ve Burleson, 2005) göstermiştir. Bu çalışmalarda; (a) kadınların duyuşsal yönelimli becerileri, erkeklere göre daha fazla önemsedikleri; (b) erkeklerin enstrümantal becerileri daha çok önemsedikleri; (c) hem kadın hem de erkek bireylerin duyuşsal odaklı becerileri, duyuşsal olmayanlara göre yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlar dikkate alınarak, tahmin geçerliği kapsamında öğrencilerin cinsiyetleri arasında ölçek ortalamaları açısından fark olup olmadığı araştırılmıştır. Betimleyici istatistik sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin (n=193) İletişim İşlevleri Ölçeği toplam puanı ortalaması 3,8 olup (ss=0,65), ortalama toplam ölçek puanı erkeklerde (n=89) 3,6 (ss=0,60), kızlarda (n=98) ise 4,0 (ss=0,61) olarak saptanmıştır. Ölçeğin toplam puanları açısından cinsiyetler arasında fark istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (t=5,13; df=185; $p < 0,001$).

Tablo 7. İİS Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Faktör	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma (ss)
Duyuşsal Yön. Bec.	Kız	4,2	0,62
	Erkek	3,8	0,65
Enstrümantal Yön. Bec.	Kız	3,8	0,76
	Erkek	3,4	0,65
Toplam Puan	Kız	4,0	0,61
	Erkek	3,6	0,60

Alanyazındaki bulgulardan farklı olarak, sormacanın Türkçe versiyonuna, kız öğrenciler hem duyuşsal hem de enstrümantal yönelimli becerileri erkek öğrencilere göre daha fazla önemsediklerini belirtmişlerdir. Bu durum kültürel farklılığa dayalı bir tercih olabilir. Diğer taraftan önceki çalışmalara paralel olarak hem kız hem de erkek öğrenciler duygusal becerileri duygusal olmayanlara göre daha fazla önemsemektedir.

3.2. Güvenirlilik Analizi Sonuçları

İİS'nin iç tutarlık katsayıları birinci düzey 10 alt boyutlu faktöriyel yapı ve ikinci düzey iki boyutlu kuramsal yapı için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar orijinal sormaca formunun güvenirlilik sonuçlarıyla karşılaştırmalı olarak Tablo 8'de sunulmuştur (Burlson ve Samter 1990; Jones 2005).

Tablo 8. Türkçe ve Orijinal Sormacanın Cronbach Alpha Katsayıları

İkincil Düzey Boyutlar	Birincil Düzey Alt Boyutlar	Türkçe Form	Orijinal İngilizce Form
Duyuşsal Yönelimli Beceriler (T: $\alpha=0,90$) (İ: $\alpha=0,83$)	Rahatlatma	0,87	0,77
	Çatışma Yönetimi	0,75	0,69
	Benlik Desteği	0,82	0,82
	İfade Etme	0,83	0,71
	Dinleme	0,82	0,75
Enstrümantal Yönelimli Beceriler (T: $\alpha=0,87$) (İ: $\alpha=0,74$)	Sohbet Etme	0,89	0,84
	Bilgi Verme	0,78	0,81
	Anlatım	0,86	0,74
	İkna Etme	0,79	0,81
	Düzenleme	0,80	0,74

T-Türkçe Form

İ-İngilizce Orijinal Sormaca

Burlson ve arkadaşlarının (1994) belirttiği gibi orijinal araştırmayı izleyen diğer çalışmalarda sormacanın ilk formunda elde edilen yüksek iç tutarlık katsayıları benzer şekilde elde edilmiştir. Hatta tüm çalışmalarda sohbet etme becerisi alt boyutu tutarlı bir biçimde en yüksek güvenirlilik değerine sahip olmuştur (Burlson ve Mortenson 2003; Samter ve ark. 1997). Türkçe formda da sohbet

etme alt boyutu Tablo 2'den görüleceği gibi en yüksek Chronbach alpha katsayısına sahiptir ve alanyazındaki diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Öte yandan Türkçe form hem ikincil düzey iki boyutta hem de bilgi verme ve ikna etme becerilerine ilişkin iki alt boyut hariç birincil düzey 10 alt boyutlu modellerde orijinal katsayılarından daha yüksek güvenilirlik değerlerine sahip olduğuna işaret etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı İletişim İşlevleri Sormacasını Türkçeye uyarlamak ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizlerini incelemektir. Ölçek uyarlama çalışmalarının rutinlerinden ilki olan dilsel ve kültürel eşdeğerlik çalışması uzman bir panelist yardımıyla yürütülmüş ve sormacanın İngilizce ve Türkçe sürümleri uzmanların görüşüne sunulmuştur. Panelistler arası tutarlık sağlandıktan sonra bir dizi istatistiksel analizi kapsayan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına geçilmiştir. Sormacanın yapı geçerliliğini sağlamak amacıyla açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. AFA sonucunda toplam varyansın %79'unu açıklayan 10 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında açıklanan varyans oranı için %30 ve üzeri ölçüt olarak alındığı düşünüldüğünde, ölçeğin yapı geçerliğinin sağlandığı görülmektedir. Faktörler (alt boyut) altında yer alan maddelerin tümü orijinal formdaki faktörlere uygun bir dağılım sergilemiştir. Bu 10 faktör altında yer alan 30 maddenin faktör yükleri 0,40'ın üzerinde olduğu için AFA sonucunda sormacadan hiçbir madde çıkarılmamıştır. Yalnız orijinal sormacada 16. madde bilgilendirme alt boyutunda olmasına karşın bu çalışmada hem bilgilendirme hem de ifade etme becerisiyle ilişki olduğu görülmüştür. Hatta söz konusu madde ifade etme becerisi faktörüyle daha yüksek bir ilişkiye sahiptir. Her ne kadar madde bilgilendirme alt boyutundan çıkarılmasa da (faktör yükü yaklaşık 0,40 olduğu için), daha sonraki Türkçe versiyonu kullanan çalışmalarda bu maddenin farklı örneklem ve bağlamlarda araştırılması önerilmektedir.

AFA'nın ardından birinci düzey ve ikinci düzey DFA olmak üzere iki model test edilmiştir. Öngörülen uyum indeksleri ve faktör yükleri sınırları göz önüne alındığında genel olarak modelin kabul edilebilir hatta iyi düzeyde uyum verdiği ve sormacanın orijinal faktör yapısının Türkçe formun faktör yapısıyla uyduğu görülmektedir. Birinci düzey ve ikinci düzey faktöriyel modellerde sadece 30. maddenin faktör yükü ölçekteki diğer maddelere göre ölçüt olarak alınan 0,45 değerinden düşük bulunmuştur. Modifikasyon indekslerinde bu maddenin farklı faktörlerle de ilişkili olduğu görülmüştür. Bir başka deyişle söz konusu maddede yer alan beceri bu çalışmanın örnekleminde istenen ayrımı yapamamıştır. Her iki DFA'nın ürettiği uyum indekslerinin istenen sınırlarda olması bu maddeyi ölçekte tutma kararını vermemize neden olmuştur. Ancak ileride yapılacak çalışma-

larda AFA ve DFA'da problemlili gözüken 16. ve 30. maddelerin tekrar sınanması önerilmektedir.

Tahmin geçerliliği amacıyla cinsiyete göre İİS'de kapsanan becerilerin farklılık gösterip göstermediği sınanmıştır. Alanyazına paralel olarak kadınların ve erkeklerin duygusal iletişim becerilerini önemseme düzeyi enstrümantal yönelimli becerilere göre daha fazla çıkmıştır. Öte yandan alanyazında vurgulanın aksine erkekler hem duygusal hem de duygusal olmayan iletişim becerilerine karşı cinslerinin aksine daha az önem vermiştir. Bu durum bulgular bölümünde de söz edildiği gibi kültürel bir ayrım olabilir. Bu durumu sınamak için sormacanın kültürlerarası çalışmalarda kullanılması veya farklı bağlamlarda kullanılması önerilmektedir.

Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları olarak hesaplanan Cronbach alpha değerlerinin İngilizce orijinal versiyonuna göre daha yüksek bulunması iç tutarlılığının istenen düzeyde olduğunu göstermektedir. İç tutarlılık değerleri ölçekte yer alan maddelerin birbirleri ile tutarlı, dolayısıyla iç tutarlılık anlamındaki güvenilirliğin yüksek olduğunu göstermektedir.

Sormacanın Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarından elde edilen tüm bulgulara göre, bu ölçeğin bireylerin iletişimin işlevlerine ilişkin becerilerin düzeylerini değerlendirmek amacıyla geçerli ve güvenilir biçimde kullanılabilir. Hatta sormaca bağlamlarının dışına taşınıp başka bağlamlarda açıklanması, sınanması ve geliştirilmesi mümkündür. Bir başka deyişle, sormacanın geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yürütüldüğü araştırma grubu üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Türkçe versiyonun geçerlik ve güvenilirliği için farklı örneklemeler üzerinde yapılacak çalışmalar da son derece önemlidir.

Sormacanın uyum geçerliliğini belirlemek amacıyla, bireylerarası iletişim işlevleriyle ilişkili olabilecek çeşitli kültürel, sosyolojik veya psikolojik yapıları değerlendiren, geçerlik ve güvenilirliği kanıtlanmış araçlarla arasındaki ilişkiler incelenebilir. Son olarak belirtmeliyiz ki; Türkçe formunun kullanılacağı ulusal araştırmaların yapılması aracın ölçme gücüne önemli katkılar sağlayacaktır.

Yukarıdaki bulgular ve sonuçlar ışığında, bu sormacanın, bireylerarası iletişimin önemli olduğu bir çok çalışma alanında sağlıklı veriler toplanarak farklı değerlendirmelerin yapılması amacıyla kullanılabilir. Özellikle, geliştirilme amacı dışında, eğitim ortamı ve iş ortamı gibi bireylerarası iletişimin belirli bir süreklilikte devam ettiği ortamlarda ne gibi iletişim becerilerinin, süreçlerin etkili ve verimli bir şekilde gerçekleşmesini sağlama konusunda ne gibi katkı sağladığının belirlenmesi amacıyla yapılacak çalışmalarda bu sormacanın kullanılması önerilmektedir.

SONNOTLAR

- (1) Ölçeğin geliştiricilerinden Brant R. Burleson 10 Aralık 2010 tarihinde vefat etmiştir.
- (2) Bartlett küresellik testi, değişkenler arasında ilişki olup olmadığını kısmi korelasyonlar temelinde inceler.

KAYNAKÇA

Akkuzu N ve Akkaya N (2014) Development and Validity-Reliability Study Of Communication Skills Scale for Student Teachers: Suggestion of An Alternative Model, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9/8, 111-132.

Argon T ve Zafer D (2009) İlköğretim Okulu Yöneticilerinin İletişim Sürecinde Yaşadıkları Problemler (Nitel Bir Çalışma), *The Journal of SAU Education Faculty*, 18, 99-123.

Aylor B (2003) The Impact Of Sex, Gender And Cognitive Complexity On The Perceived Importance Of Teacher Communication Skills, *Communication Studies*, 54, 496-509.

Baringer D and McCroskey J (2000) Immediacy in The Classroom: Student Immediacy, *Communication Education*, 49, 179-186.

Basaran M ve Erdem I (2009) Öğretmen Adaylarının Güzel Konuşma Becerisi İle İlgili Görüşleri Üzerine Bir Araştırma, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 743-754.

Burleson B R, Kunkel A W, Samter W and Werking K (1996) Men's and Women's Evaluations Of Communication Skills in Personal Relationships: When Sex Differences Make A Difference—And When They Don't, *Journal of Social and Personal Relationships*, 13, 201-224.

Burleson B R and Mortenson S R (2003) Explaining Cultural Differences in Evaluations Of Emotional Support Behaviors: Exploring The Mediating Influences Of Value Systems and Interaction Goals, *Communication Research*, 30, 113-146.

Burleson B and Samter W (1990) Effects Of Cognitive Complexity On The Perceived Importance Communication Skills in Friends, *Communication Research*, 17, 165-182.

Burleson B, Samter W and Lucchetti A E (1992) Similarity in Communication Values As A Predictor Of Friendship Choices: Studies Of Friends and Best Friends, *Southern Communication Journal*, 57, 260-276.

Çetinkanat C (1997) Öğretmenlerin İletişim Becerileri, Paper presented at the 3th International Elementary Teaching Semposium, Adana-Turkey: Çukurova University.

Field A P (2013) *Discovering Statistics Using Ibm Spss Statistics: And Sex And Drugs And Rock 'N' Roll* (4th Ed.), Sage, London.

Finn A and Powers W G (2002) The Value Of Instrumental and Affective Communication Skills in Different Relational Stages, *Communication Quarterly*, 50, 192-203.

Frymier A B and Houser M L (2000) The Teacher-Student Relationship As An Interpersonal Relationship, *Communication Education*, 49, 207-219.

Frymier A and Weser B (2001) The Role Of Student Predispositions On Student Expectations For Instructor Communication Behavior, *Communication Education*, 50, 314-326.

Hazneci Y (2012) *Oluşturmacı Öğretmen İletişim Beceri Ölçeğinin Geliştirilmesi Ve İlköğretim Öğretmenlerinin Sınıf İçi İletişim Becerilerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Hu L and Bentler P M (1999) Cutoff Criteria For Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives, *Structural Equation Modeling, A Multidisciplinary Journal*, 6,1, 1-55.

Jones S M (2005) Attachment Style Differences And Similarities in Evaluations Of Affective Communication Skills And Person-Centered Comforting Messages, *Western Journal of Communication*, 69, 233-249.

Karagöz Y ve Kösterelioğlu I (2008) İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Faktör Analizi Metodu İle Geliştirilmesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 81-98.

Kline R B (2005) *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*, 2nd ed., The Guilford Pres, New York.

Kunkel A W and Burleson B (2003) Relational Implications Of Communication Skill Evaluations And Love Styles, *Southern Communication Journal*, 68, 181-197.

Myers S and Knox R (2001) The Relationship Between College Student Information-Seeking Behaviors And Perceived Instructor Verbal Behaviors, *Communication Education*, 50, 343-356.

Myers S, Mottet T and Martin M (2000) The Relationship Between Student Communication Motives And Perceived Instructor Communication Style, *Communication Research Reports*, 17, 161-170.

Nussbaum J (1992) Effective Teacher Behaviors, *Communication Education*, 41, 167-180.

Rodriquez J, Plax T G and Kearney P (1996) Clarifying The Relationship Between Teacher Nonverbal Immediacy and Student Cognitive Learning: Affective Learning As The Central Causal Mediator, *Communication Education*, 45, 293-305.

Rubin R B, Rubin A M, Graham E E, Perse E M and Seibold D R (2009) *Communication Research Measures II*, Routledge, Newyork.

Samter W and Burleson B R (2005) The Role Of Communication in Same-Sex Friendships:A Comparison Among African Americans, Asian Americans, And European Americans, *Communication Quarterly*, 53, 265–283.

Samter W, Whaley B B, Mortenson S R and Burleson B R (1997) Ethnicity And Emotional Support in Same-Sex Friendships: A Comparison Of African Americans, Asian Americans, and European Americans, *Personal Relationships*, 4, 413–430.

Simonds C (1997) Challenge Behavior in The College Classroom, *Communication Research Reports*, 14, 481-492.

Tabachnick B G and Fidell L S (2007) *Using Multivariate Statistics*, 5th ed., Allyn and Bacon, Boston.

Tarhan U (2000) Effect Of Interpersonel Skills Training On Teachers Communication Skills and Self Awareness, PhD dissertation, The Middle East Technical University, Ankara.

Toyoda H (1998) *Covariance Structure Analysis (ABC): Structural Equation Modeling*, Asakura Publishing, Tokyo, 177.

Ünsal P, Oğuz A, Özburun C ve Özlü E (1999) Bir Büro Ortamında Çalışan Kişilerin Ast, Üst Ve Aynı Düzeydeki İşgörenlerde Aradıkları İletişim Becerileri, *İ. Ü. Tecrübi Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 21, 123-137.

Wanzer B (1998) An Exploratory Investigation Of Student and Teacher Perceptions Of Student Generated Affinity-Seeking Behaviors, *Communication Education*, 47, 373-382.

EK-1

İLETİŞİMİN İŞLEVLERİ SORMACASI

Yönerge: Aşağıda farklı iletişim becerilerine ilişkin ifadeler yer almaktadır. Sormacada verilen ifadeler, yakın bir arkadaşlık ilişkisindeki iletişim becerilerinin size göre ne kadar önemli olduğunu sorgulamaktadır. İfadeleri dikkatlice okuduktan sonra, ölçek üzerinde size en uygun seçeneği işaretleyiniz. Bu ifadeleri yanıtlarken *çok yakın bir arkadaşın sahip olduğu iletişim becerisinin sizin için ne kadar önemli olduğunu* dikkate alınız. Her bir madde için aşağıdaki ölçeği kullanınız.

Biraz Önemli A B C D E **Oldukça Önemli**

Örneğin; aşağıda verilen ifadeyi dikkate alalım: *"İnsanların beğeneceği özelliklerim olduğuna beni inandırma becerisi vardır"* ifadesi bir arkadaşlık ilişkisinde, sizin arkadaşınızda olmasını beklediğiniz önemli veya oldukça önemli bir iletişim becerisi ise D veya E harfinin herhangi birini çember (O) içine alınız. Bu beceri sizin için orta düzeyde önemli ise C'yi, az veya biraz önemli ise sırasıyla A veya B seçeneklerinden birini işaretleyiniz. Lütfen her bir ifadeyi dikkatle okuduğunuzdan ve işaretlediğinizden emin olun. Şimdiden katkılarınız için teşekkür ederiz.

Rahatlatma Becerisi

1. Üzgün ya da canım sıkkın olduğu zamanlarda bu durumla başa çıkmama yardım eder. A B C D E
2. Üzgün ya da canım sıkkın hissettiğimde beni rahatlatır. A B C D E
3. Canımı sıkan veya beni üzen bir durum olduğunda, kendimi daha iyi hissetmemi sağlar. A B C D E

Çatışma Yönetimi/Çözümleme Becerisi

4. Birbirimizi kırmadan ve bozmadan aramızdaki fikir ayrılıklarının çözmenin mümkün olduğunu gösterir. A B C D E
5. Bana aramızdaki anlaşmazlıkların üstünü örtmekten çözmeye çalışmanın daha iyi olduğunu hissettirir. A B C D E
6. İlişkimizdeki problemleri, kişiselleştirmek yerine durumlar ve olaylar üzerinden giderek çözer. A B C D E

Sohbet Etme Becerisi

7. Muhabbeti seven, hoş sohbet bir kişidir. A B C D E
8. Kolaylıkla bir sohbet başlatabilir. A B C D E
9. Sohbeti akıcı ve eğlenceli hale getirebilir. A B C D E

Benlik Desteği

10. Kendimi iyi biriymişim gibi hissettirir. A B C D E
11. Kendime inanmam için beni cesaretlendirir. A B C D E
12. Başarılarımla gurur duymamı sağlar. A B C D E

İfade Etme Becerisi

13. Bana düşüncelerini ve hissettiklerini rahatlıkla ifade eder. A B C D E
14. Hayatında olanları bilmeme fırsat verir. A B C D E
15. Mutluluklarını da üzüntülerini de benimle paylaşır. A B C D E

Bilgilendirme/ Bilgi Verme Becerisi

16. Olayları açıkça anlatır. A B C D E
17. Söz ettiği şeyleri benim açıkça anlamamı sağlar. A B C D E
18. Karmaşık düşünceleri doğrudan, net bir şekilde ifade eder. A B C D E

Dinleme Becerisi

19. Ben konuşurken beni dikkatlice dinler. A B C D E
20. Biriyle konuşmaya ihtiyacım olduğunda özenli bir dinleyicidir. A B C D E
21. Konuşma ihtiyacı duyduğum zaman tüm dikkatini bana verir. A B C D E

Anlatım Becerisi

22. Beni güldürebiliyor, çünkü komik şeyler anlatma konusunda çok iyidir. A B C D E
23. Bir hikâyeyi benim ilgimi çekecek şekilde anlatabilir. A B C D E
24. Bir hikâye anlatırken gündelik/sıradan olayların bile eğlenceli ya da heyecanlı görünmesini sağlayabilir. A B C D E

İkna Etme Becerisi

25. Çoğunlukla onun istediğini yapmama rağmen, bana kendi kararımı vermişim gibi hissettirir. A B C D E
26. İşleri onun yöntemiyle yapmanın en iyisi olduğuna beni ikna eder. A B C D E
27. Beni herhangi bir şeyi yapmaya ikna edebilir. A B C D E

Düzenleme/Düzeltilme Becerisi

28. Hatalarımı kendi başıma düzeltebilecek yeteneğim olduğu konusunda beni ikna eder. A B C D E
29. Kendimle ilgili konulara kafa yorarak yaptığım hatalardan ders çıkartmam konusunda beni cesaretlendirir. A B C D E
30. Hatalarımdan öğrenerek kendimi nasıl geliştirebileceğimi görmeme yardımcı olur. A B C D E